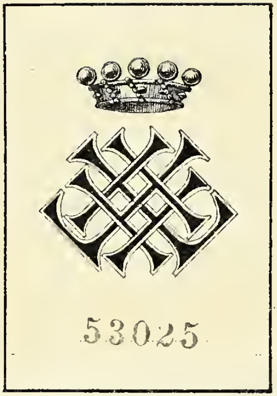

A TEMPO A TEMPO
CHI SA SA E CHI NON SA SU DANNO
EX LIBRIS
U. MANGANELLI

53025

175

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

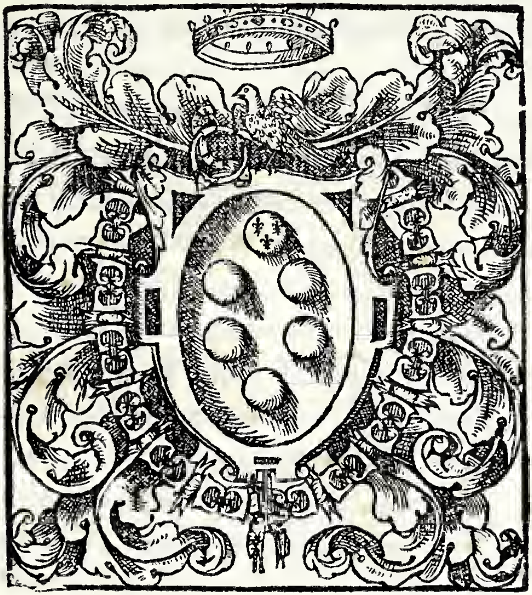
https://archive.org/details/oratiofvnebrisio00adri

Cardl. Mazzarini –

"Incisione à Brunell et à Dracyle –

ORATIO FVNEBRIS IOANNIS BAPTISTAE ADRIANII,

DE LAVDIBVS ELEONORAE TOLETANAE COSMI MEDICIS Florent. & Senen. Ducis Vxoris.

Florentiæ apud L. Torrentinum.

M D LXIII.

ET ſi ea eſt animi perturbatio ſumma, atque ampliſſima dignitate patres, honeſtiſſimi magiſtratus, præſtantiſſimi ciues, vt quid in tanta acerbitate faciendum ſit vix ipſe diſpicere valeam. augetur tamen dolor loci huius admonitione. venit enim mihi in mentem illius diei: quo ſumma mortalium celebritate in auguſtiſſimum hoc templum ampliſſimus Dux COSMVS, & ELEONORA illius ſuauiſſima coniux cum magna nobiliſſimarum, pulcherrimarumque matronarum pompa, vt matrimonij ſacris rite intereſſent auſpicato ſe contulerunt. vt enim tunc non modo homines, ſed etiam iſti parietes iucunditate quadam, ac lætitia geſtire, ita nunc ijdem ob lugubrem hunc apparatum, & illius, quam tunc florentem viderunt imaginem hanc miſerabilem mæſtitia, luctuque confici videntur. quo quidem aſpectu, ac re cordatione vix credibile eſt quantopere ſim commotus. His etiam accedit, quod mihi optimi Principis noſtri, & omnis illius honeſtiſſimæ cohortis mæror, ac luctus quaſi ante oculos obuerſatur. qui quamuis ſumma ſapientia ſit, & maximo animi robore: vix tamen fieri poſſe exiſtimo: quin graui dolore afficiatur: cum ea; qua cum ſuauiſſime ſemper vixit, & ex qua dulciſſimos liberos ſuſcepit: poſthac ſibi perpetuo carendum eſſe intelligat: præſertim acerbiſſimorum vulnerum, quibus illum proximis diebus nimis ſæua fortuna percuſſit nondum ob ducta cicatrice. Veſter præterea patres optimi lugubris conſpectus dolorem noſtrum: quem ex acerbiſſimo ampliſſimæ fœmi-

næ interitu ſuſcepimus: vehementer cumulat . qui michi vt an
te ſemper multo iucundiſsimus eſſe conſueuit , ita nunc idem
multo acerbiſsimus accidit . Quid dicam de hoc apparatu? qui
quem non moueat ? quid de lacrimis , atq; hac tam miſera af-
flictatione , quam in nonnullis conſpicio ? quocumque enim ocu
los obuerti omnia dolorem, omnia mæſtitiam, omnia acerbita-
tem ſignificant. vt quamuis paucis his diebus : qui acerbiſsimũ
hunc caſum ſecuti ſunt me aliquantum collegerim ; atque ex
multo dolore : quo repentino mortis huius nuncio ſum oppreſ-
ſus ſubleuauerim, id totum mihi nunc præſentis mali ſpecie ab-
latum eſſe ſentiam. acrius enim fodicant : quæ per oculos ani-
mis noſtris imprimuntur , quam quæ auribus , aut alio quouis
ſenſu hauriuntur . Quo me igitur vertam ? vnde præſidium pe
tam ? memoria languet ; lingua hæret : corporis vires , ac la-
tera dolore impediuntur . minime igitur vobis mirum videri vo
lo ciues optimi , ſi huic officio , ad quod vnus ego minime ido-
neus delectus ſum hodie minus ſatisfecero . præſertim cum de
ea fœmina ſit agendum : quæ nobilitate, pietate, humanitate,
coniugio reliquas pene omnes fœminas longo interuallo ſupera-
uit. cuius bonis non modo exornandis , ſed etiam ſimpliciter re
ferendis aut maiori eloquentia, aut certe magis tranquilla men
te opus eſſet. Illud autem in tanta moleſtiarũ turba me aliquan
tulum conſolatur: quod huius mulieris virtutes & numero tot,
& genere tales , atq; ita illuſtres fuerunt , vt nemini vel etiam
indiſerto deeſſe oratio poſsit; & quod, quæ ame de illa dicentur
omnium pene mortalium teſtimonio comprobantur. video enim
quamplurimos , quibus hæc : quæ dicenda ſunt memoriæ hæ-
rent : vt nullum periculum eſſe poſsit : quod in his locis fieri ſo-
let:

let: ne ame aliqua vlla de cauſa fingantur. ea enim, quæ michi in ea laudanda occurrunt tam multa ſunt, atque ita omnibus teſtata, vt magis verendum ſit, ne aliqua prætermittam, quam ne omnia hac oratione complectar. Quanquam mihi in animo eſt non ſingillatim omnia: quæ in illa laudabilia fuerũt conſectari. hoc enim multarum vigiliarum opus eſſet, non breuis huiuſce ſpatij, quod mihi ad dicendum eſt datum. ea enim patres optimi tantum referam: quæ & dolorem hunc noſtrum aliqua ex parte poßint leuare: & memoriam huius lectißimæ fœminæ in aliquod tempus propagare. hoc enim huius loci, ac temporis proprium eſſe videtur. Utinam autem qualia illius vitæ ornamenta animo perſpicio, talia in noſtro hoc ſermone appareant. quod ſi mihi deorum immortalium beneficio dum de ea ago contingat: huic muneri, ad quod ego delectus ſum, et ſummæ pietati: qua illius memoriam proſequi debeo fortaſſe ſatisfaciam: ſin minus vos rogo, ne meam imprudentiã; quod huc valde perturbatus acceſſerim accuſetis: ſed aut in rei acerbitatem, aut in eos, qui michi tantum oneris non bene examinatis viribus impoſuerunt culpam reiciatis. Sed dum breui, quæ michi in ea maxime laudanda videntur commemoro quæſo me diligenter attendite.

Cum multa ſint: quæ vndiq; concurrunt ad huius præclarißimæ fœminæ laudes, tum in primis genus mihi ſeſe offert: quod quidem & natione, & patria, & principum virorum nobilitate, ac ſplendore inſigne admodum eſt. Siquidem Hiſpania vt omnibus compertum eſt antiqua memoria & rerum geſtarum magnitudine, & præclarißimis regnis, & militum copia, ac fortitudine, & continenti bellica laude, & aliarum

gentium imperio, & in primis chriſtiana pietate clara admodum fuit; & præſenti hac omnium aliarum nationum gloriam omni virtutum genere ſuperauit. quæ ſuis regibus fortiſſimis, ac præſtantiſſimis viris in pace ornamento, in bello ſemper præſidio fuit. cuius nationis viribus non ſolum ſuos fines ſumma cum dignitate ſemper illi tutati ſunt: ſed e Betica mauros perpetuos chriſtianorũ hoſtes patrũ memoria armis victos, profligatosq́ expulerunt: & modo patria, atque auita regnorum iura diuturno, ac laborioſiſſimo bello ſunt conſecuti. quæ natio admirabili fortitudine, ac patièntia alteram terram ante hæc ſecula ignoratam opulentiſſimam, atque auro refertiſſimam a noſtra hac vaſtiſſimo oceano diremptam, quaſi alterum orbem longiſſima nauigatione, atque antea inaudita inuentam, ac ſuperatam ſuorum regum imperio adiecit. quod omnium quæ vnquam homines viderunt, aut legerunt maxime admirabile eſt. In hac tam illuſtri, ac tam præſtanti natione inter nobiliſſimas eminet Toletana familia: ex qua hæc procreata eſt. quæ gens & patriæ claritate, & antiquitate, & imperijs, & opibus & rebus geſtis, omnique virtute, & in ſuos reges ſingulari quadam obſeruantia, ac potius pietate ceteris penè totius Hiſpaniæ principibus viris, ac regulis ſemper præpoſita eſt: ex qua complures pacis, & belli artibus inſignes ex rerum memoria eruere poſſemus: quibus huius mulieris gloria cumularetur. illud autem non eſt omittendum: in grauiſſimo bello, quod antiquis temporibus cum Aphris infenſiſſimis chriſtiano nomini hoſtibus ab Hiſpanis penè perpetuum geſtum eſt: adeo ægregiam huius maiorum fuiſſe virtutem, vt illis: cum maritimo prælio hoſtes profligaſſent vt victoriæ monumentis gentilicia inſignia

deco-

decorarent publice permiſſum ſit. omittã, paucis ab hinc annis in graui ac periculoſo bello, quod maximus Imperator Carolus V. cum Germanis in Germania geſſit quæ & quãta, & quam ægregia fuerit virtus Ferdinandi Toletani Albæ Ducis huic noſtræ arcta affinitate coniuncti in uigilando, in prouidendo, in periculis occurrendo, in his demum omnibus procurandis, quæ in magno exercitu, & multis nationibus conflato, ſæuiſſimis anni tempeſtatibus, acerrimis hoſtibus, ac ſemper imminentibus curare neceſſe fuit, de cuius laudibus non eſt locus, vt plura in præſenti dicantur. illud tantum addam confecto bello ita illius operam, conſilium, induſtriam, fortitudinem iudicio Cæſaris fuiſſe probatam: nihil vt maximarum rerum eſſe poſſet: quod non illi recte committendum cenſeret; & vt de ſua deuictis hoſtibus gloria aliquid gloriæ auidus imperator detrahi libenter ſit paſſus, vt eximiæ victoriæ laude fortiſſimum virum impertiret. verum hæc fortaſſe alicui remotiora videri poſſint, præſertim cum nõ deſint alia ac præclara quidem eiuſdem familiæ ornamenta: quæ propius hanc noſtram attingant. ſiquidem patre nata illa eſt Petro Toletano: quem ſuæ genti ſummum decus attuliſſe conſtat. qui cum ſuis regibus in pace, in bello, domi, ac foris ægregiam operam maximis rebus gerendis ſumma cum fide, ac dignitate præſtaſſet, quod honeſtiſſimum illi fuit, ac multæ prudentiæ, vereque regij animi argumentum a Carolo V. ſummo Imperatore, & in viris probãdis acerrimo regnum Neapoletanum regendum, gubernandumque accepit: vt regia munera omnia ſolus ſubſtineret: regiam dignitatem, inſignia, arces, atque opes regias cum regio imperio obtineret. cuius adminiſtratione vix credibile eſt quãtopere

topere

topere cum dignitas, tum vires illius regni auctæ ſint. & quam plurimis mortalibus ſalus donata. Cum enim graui, ac diuturno bello regnum illud opulentum magna ex parte attritum eſſet: animique principum virorum, ac potentium varijs factionibus diſtracti ſecum omnia distraherent: ac omnes penè prouinciæ latrocinijs, rapinisq́ infeſtæ eſſent: nullibi æquitati, aut iustitiæ, aut innocentiæ, aut fidei locus eſſet: is ſumma ſapientia præditus legibus ita, atque armis regnum illud ornauit: vt quæ antea prouinciæ quibuſuis hoſtibus ad iniuriam expoſitæ erant proprijs copijs, cum equestribus, tum pedestribus non ſolum ſibi præſidio, ſed amicis, fœderatiſque auxilio, hoſtibus formidini eſſent. quibus deinde ingentes, atque ornatiſſimæ Turcharum claſſes ſæpe reiectæ ſunt, & paucis abhinc annis magnus Galloru impetus in ipſis regni finibus eluſus, ac repulſus. Nam qui omnia ſibi antea licere in eo regno existimabant potentiſſimi homines, ac reguli ſumma eiusdem viri auctoritate, ac virtutum admiratione & in officio ipſi manſerunt, & ſuas prouincias nocentiſſimis hominibus, ac latronibus perpurgarunt, illiuſque exemplo fidem, æquitatem, innocentiam præstare didicerunt. Talem igitur illa patrem, ac maximis animi bonis instructum, veraque gloria fulgentem habuit: matrem vero Mariam Oſoriam ex eadem natione, nobilitate, & generis antiquitate, & opibus adeo illustrem. quæ honestisſimæ Toletanorum familiæ non mediocre decus adiunxit. quandoquidem Petrum Toletanum; quem illa ſibi coniugem adſciuerat Villæ Franchæ regno auxit: & honeſtisſimo titulo inſigniuit. quæ nunc Federicus filiorum maximus ſumma cum dignitate iure hæreditario obtinet. Ex ijs igitur parentibus, atque ita &

genere

genere, & virtute præclaris illa procreata eſt. quæ in extrema pueritia admirabile omnium muliebrium virtutum ſpecimen dedit: vt ex teneriori illius nidole iam tum facile omnes conijcerent qualis ſi ætate proceſſiſſet futura eſſet. nihil enim in illa humile, nichil vulgare, nichil eiuſdem ætatis virginibus commune, ac peruagatum fuit: omnis actio, ſermo, ſpecies, vultus, oculi dignitatem quandam, ac maieſtatem ſecum ferebāt: vt qualem multos annos experti ſumus, & nunc deſideramus, talis iam tum futura eſſe videretur. cuius iam adultioris, ac pene nobilis virtus, ac pulchritudo cum omnes Europæ prouincias peruagata eſſet; clariſſimi principis noſtri paulo ante ad opulentiſſimæ & florentiſſimæ ciuitatis principatum merito euecti animum ita incendit: vt cum in manu illius eſſet nobiliſſimorū, & potentiſſimorum principum filias maximis propoſitis condicionibus vxores ducere hanc cæteris omnibus libēti animo præpoſuerit. cuius quidem conſilij numquam ſapientiſſimū virum pœnituit: tales fuerunt venuſtiſſimæ virginis, ac pudentiſſimæ mores, humanitas, pulchritudo, fœcunditas, amor, & in omnibus rebus, quæ illam fortunam decent curandis incredibile ſtudinm ac diligentia. Vix enim optimi patres credibile eſt, quā breui non ſolum regiarum, atq; ampliſſimarum ædium procurationem: ſed totius ciuitatis ac regni; quod multiplici iure, ac vario hominum genere eſt rationem didicerit: vt ad omnem amplitudinem, ac regiam maieſtatem diuinitus facta fuiſſe videretur. quamquā hæc illa tantum ſemper attigit, quantum ampliſſimi viri dignitatem ſuis ægregijs factis auctum iri putauit. id enim ſemper illa ſapientiſſime cogitauit nullam fœminarum laudem eſſe ea honeſtiorem, quæ ex uiri laudibus in ipſas

quóq; vxores redundaret.quod conſilium ita illius animo a pri
mis matrimonij diebus infixum eſt , vt nichil vnquã aliud me-
ditata ſit,huic toto animo inſeruierit ; ad illud ſemper ſe compa
rauerit ; in hoc omnes ſuos conatus intenderit . ex quo factum
eſt vt ſumma concordia res domeſticæ , ac publicæ tractaren-
tur , & ſua ~~vita~~ iura omnibus ſeruarentur : nec quiſquam ex illius
aut huius obſequio ſibi aliquid præter æquum licere exiſtima-
rit . Hæc autem quamuis omnibus uobis ſatis teſtata ſint mul-
to tamen magis rebus ipſis confirmantur . quæ etenim natio ?
quæ hominum condicio? quod officium ? quod promeritum cu-
iuſuis fuit ? cui aliquid præter æquum indultum ſit ? hæc nimi-
rum cauſa illa fuit , vt omnes vbiq; officium præſtarent ,nec vl
la ab aliquo cuiquã inferretur iniuria. Nolim autẽ vobis hæc
communia, aut vulgatia videri. eſt enim magnæ ſapientiæ fæ-
minam in tanta fortuna , in tanto humaniſsimi viri obſequio,
in magna aſtutorum hominum , ſuaſque vtilitates vndique ca
ptantium copia,tali in omnibus moderatione vſam eſſe. Iam ve
ro qua comitate excipere eos conſuerit , quos publicis negocijs
vir præficeret,quos iuri dicendo,quos legationibus,quos rei mi
litari,quos quæſtorijs muneribus,quos reliquis reip. partibus;
quæ tam multæ, ac tam variæ ſunt:quam apte ſingulos appel-
lauerit ; quanto honore proſecuta ſit; quibus verbis vt fidem,di
ligentiam, officium præſtarent hortata ſit quid opus eſt percen
ſere ? quid opus eſt referre ? nouiſtes omnès; vidiſtis; experti e-
ſtis ; aut certe aliquando audiuiſtis . nemo e noſtris vnquã ad
illam aut officij , aut negociorum, aut opis cauſa acceſsit ,quin
ab illa aut verbis ornatus , aut conſilio adiutus ,aut aliqua ra-
tione ſubleuatus abierit . Exterarum vero gentium legatis , ac
princi-

principibus viris, qui ad illam honoris cauſa accedebant talem ſemper in omni ſermone, atque humanitatis genere ſeſe exhibuit, vt hanc omnium fœminã præſtantiſsimã eſſe intelligerẽt, & vero tanta fortuna dignam: virumq; illius beatiſsimum prædicarent: qui ea perpetuo frueretur: cuius ſuauitate, ac lepore ſe tantopere vno ſermone oblectatos ſentirent. Et ſanè admirabilis quædam in ea fuit dicam ne a natura, an a ſtudio, an potius ab vtroq; in omni ſermone grauitate temperata comitas: nec quod pleriſque commune eſt ad ſpeciem tantum, aut de peruagatis rebus ab illa ſermones inducebantur: ſed eorũ quæ vix peritiſsimi viri, & in plurimis rebus diu, multumq; verſati tenerent omnium rationem callebat. nulla itaq; hominũ cõdicio, nullus ſexus fuit; cui illa plene in omnibus nõ ſatisfecerit. Non verebor dicere, quod multis compertũ eſſe ſcio, in his, quæ princeps noſter in gerenda rep. ſapientiſsime fecit: eam ſibi ſæpe ſociam adiunxiſſe: tantũ in illius iudicio, ac ſapientia ponendũ eſſe ſemper cenſuit. ac duriſsimis quidem illis temporibus: cum prouincia noſtra hæc grauiſsimo bello flagraret, & in ſummo periculo principis, & communis omnium ſalus verſaretur eam viro maximo fuiſſe adiumento ad negocia ſubſtinẽda, ſuaq; cura illius curas ſæpe leuaſſe, ac de omnium ſalute ſollicitã ſemper excubaſſe, nec animo vnquã humili, aut abiecto fuiſſe. Magnam certe vim habet ad omnẽ dignitatem e nobili aliqua ſtirpe eſſe procreatum. Sed ſi huiuſcemodi naturæ præſtantiſsimis diſciplinis, ac moribus rationibus excolantur, mirum quã breui tempore quos fructus, quam ſuaues, quam generoſos ferant. quamnis enim hæc propria ſint illius: quam merito hodie laudamus: huius tamen laudis in partem vocari volumus ampliſsimũ

virum: cuius illa præceptis, atq; exemplis ad omnem excellẽtiam eſt informata. atq; hoc illa non modo non repugnante, ſed libentiſſime etiam annuente facere poſſumus. quod enim ita illa ſuum vnquã eſſe putauit, cuius dulciſſimum virum voluerit eſſe expertem? quin potius quidquid ingenio, quidquid ſtudio, quidquid glorioſis laboribus conſequi poterat, id totum in illius dignitatem gratiſſimo animo effundebat; ex illo pendebat: quicquid eſſet, quidquid valeret: illi ſemper acceptum referebat: vnum intueri; vnum admirari; de ſolo cogitare; cætera pro nichilo habere. quibus rebus effectum eſt, vt tanto animi affectu ſibi virum deuinxerit, vt totidem illi non modo rependerit, ſed vltra aliquid etiam ſua ſponte ſemper addiderit. Atq; ita ex mutua hac caritate, atq; admirabili animorum coniunctione non ſolum ipſi fructum maximum conſequebantur; quibus ſuauia ſuauiora vt eſſent: amara vt dulcedine quadam condirentur fiebat: ſed vt iiſdem etiã bonis ipſi nos aliquo modo frueremur. non eſt opus referre me, quantum communis commodi interſit tali animo principes viros in ciuitatibus eſſe: quibus regendorum populorum cura commiſſa ſit. hoc dixiſſe ſit ſatis nichil fuiſſe hoc ætate: quod perinde omnes admirarentur: nec quod magis prædicaretur: ac maioribus laudibus efferrẽt; ac Coſmi Ducis, & Eleonoræ coniugis animos aptima coniugij die, vſq; ad extremam mutuo amore ita fuiſſe deuinctos: vt nullius vnquam non modo ſimultatis, ſed ne etiam alienioris animi veſtigium apparuerit. Non puto hæc alicui leuiora viſum iri, qui aliorum potentium hominum mores ſecum animo reputauerit: quos plerumq; non modo vulgarium rerum, ac communium, ſed etiam excellentium ſacietas capit. quotus enim quiſque eſt

non

non dicam principum virorum, ac fortunatorum, sed noſtræ, hoc eſt communioris etiam condicionis, quin aliquando rebus ſuis domeſticis faſtidierit? quo magis illorum vtrumq; ſemper admiremur neceſſe eſt. Verumtamen hæc: quæ communia vtriq; ſunt omittantur: propria autem huius, quæ plurima ſunt, atq; eximia perſequamur. in quibus quæ pleriq; ſuſpiciunt: quæq; maximæ eminent: fortunæ bona habentur. quæ quamuis noſtra opera plerumq; non comparentur: magnam tamen ad omnẽ virtutis vſum vim habent. ex quo factum eſſe crediderim, vt ſapientes homines bonorum nomine hæc etiam appellanda cenſuerint: quæ quamuis in hac fœmina ampliſſima, & maxima fuerint, ipſa tamen, vt ſuis virtutibus illuſtriora viderentur perfecit. ſunt autem hæc generis nobilitas, imperium, opes, omnium bonorũ copia, liberi numero plures, ac omniũ pulcherrimi, cæteraq; huius generis per plura: quibus illa ita vſa eſt: vt nec cõmodius quiſquã, nec ſapiẽtius ex certa aliqua ſcientia vti poſſet: &, vt ipſa fortunæ potius, quã illi fortuna fuiſſe ornamento videretur. quod niſi poſtremam hãc vitæ partem ſua temeritate duorũ honeſtiſſimorum, pulcherrimorumq; adoleſcentium, et paulo ante totidem filiarum morte deformaſſet: quam tamen calamitatem fortiſſimo animo illa tulit, in fortunatiſſimis, ac ſapientiſſimis fœmininis numerari poſſet. Paria in eadem fuerunt; quibus largiſſime illam natura munerata eſt, corporis bona proceritas, venuſtas, fœcunditas, firma valetudo, formæ dignitas, cæteraq; his ſimilia: quæ omnia ita in illa fuerũt præclara, vt raro in alia quiſquã paria aut legiſſe, aut vidiſſe meminerit: quæ quamuis illius bonis cumulũ addant, malumus tamen in his referendis morari: quæ illius magis propria eſſe videntur. de his illud dixiſſe ſit ſatis: ita his eſſe vſam, vt numquã plus in illis poſuerit quam oportuerit: ſed ex his naturæ benigni-

tatem in ſe agnouerit: vt deo illius autori gratias ſemper habuerit, & ſe illis dignam omni ratione præſtiterit; & ſuis virtutibus vt nobiliora viderentur curauerit. Sequitur vt aliqua a nobis dicantur eorum, quæ noſtro ſtudio conſuetudineq; ad vitam bene, integreq; ducendam comparari ſolent. quæ in hac ægregia fæmina magis apto, quam communi virtutum nomine appellari deberent. hæc enim ita illius animo impreſſa, ita infixa fuerunt, vt diuinam naturam magis, quam humanam voluntatem, aut conſuetudinem referre viderentur. inter quæ principem locum merito obtinet vera in deum pietas: quam illa ita ſancte ita pure, ita caſte ſemper venerata eſt, vt omnes ſuos actus, vitamq; omnē ad illam tanquā ad ſcopum direxerit. cuius rei teſtes eſſe poſſunt probatiſsimi quiq; ſacerdotes, ac veræ relligionis conſultiſsimi: quorum illa conſilio vſa relligioſe ſemper cauit, nequid contra verum dei cultum committeret: teſtis eiuſdem vita ſemper ex ritu ſanctiſsimæ relligionis vſq; ad extremum ſpiritum perducta: teſtes caſtæ, ac deo dicatæ innumeræ virgines, quæ illius liberalitate in maximis annonæ anguſtijs multis locis, ac temporibus ſubleuatæ ſunt, et plurimis commodis auctæ. hoc autem ita illi proprium fuit, vt non modo in hac vrbe, ſed in plurimis huius regni oppidis certos homines habuerit: qui hoc ipſum illius nomine eiuſdem loci virginibus, ac quibuſuis probatæ uitæ tenuioribus, ac mendicis curauerint. Non omittam quod pleriſq; optimis viris compertum eſſe ſcio: adeo huius mulieris deo optimo, alijſq; diuis caram fuiſſe ſanctitatem, vt pleraq; eorum: quæ votis ab illis pecierit facile impetrarit. quorum illud certiſsimum eſt: quod in eo, cuius illa & vir pari pietate præditus maximo deſiderio tenebantur, & in quo ad remp. cōſtituendam magnum erat momentū eos benignos admodum, facileq; experta eſt. cum enim primo partu fœminā pepe-

peperiſſet:viriliſq; prolis percupida eſſet:quæ regno, ac tantis opi bus ſuccederet:id a deo, diuiſq; precibus, ac votis implorandum cenſuit. atq; hoc conſilio cum viro eadem cupiditate ardenti ad loca illa acceſsit præcelſa, atq; aſpera: quibus in locis poſtremo tẽ pore diuus Franciſcus ſanctiſsime ac dure admodum vixit. quæ ſanctitate, ac relligione, & illius diui numine maxime celebrantur. quo cum perueniſſet deum optimum maximum, diuũq; Franciſcum perſancte venerata vota facit, ſi ſibi filium marem dent nomine illius diui, cuius in fano eſſet nuncupaturam. rem mirabilem, ac penitus diuinam, vix illa preces ore profuderat. vix vota fecerat; cum ſe grauidam eſſe primum ſenſit: optimamq; ſpẽ concepit fore illud, quod maxime optarat: quod deinde rei exitus cõprobauit. maturo enim tempore marem genuit, ac Frãciſcum, quod uouerat appellari voluit. vt quoties filium dulciſsimum uideret: nomenq; illius audiret: toties diuini illius beneficij memor eſſet: quem vt diuino numine procreatum credimus; ita ijdem diui: qui dederũt, nobis ſemper fœlicem, ac diu ſuperſtitem eſſe velint: vt hoc vno ſaltem danna nobiliſsimæ ſtirpis: quibus hoc anno regiæ ædes miſerabiliter comminutæ ſunt reparentur. Multa de hac diuina virtute a nobis dici poſſent: quæ libẽter omittimus. ne inde laudem illi comparemus: vnde illa dum vixit non modo laudem nullam non quæſiuit, ſed quantum potuit omniũ mortalium conſcientiam declinauit. Hãc deinceps ſequitur caſtitas: pulcherrimum fœminarum ornamentum: quam illa in omni vita ita pudice, integreq; ſeruauit, vt nõ ſolum facto aliquo minus puro, ſed ne verbo etiam, aut geſtu, aut alia ſignificatione vlla vmquam violarit. neq; ſolum in hoc ſibi, ſuæq; famæ conſuluit: ſed earum etiam omnium: quas domi multas, ac nobiles uirgines ægregia formæ dignitate in ſummo honore ſemper aluit. quarum nullius vn-

quam minus commoda ſuſpicio emanauit: quod ipſum rarum au ditu admodum eſt. ſcimus enim pleriſq; in aulis quam liberi ſoleant eſſe huius loci fœminarum ſermones, luſus, ioci, amores, atque in omni genere remiſſior quædam vitæ degendæ ratio, atque inſtitutio. apud noſtrā hac nichil tale: multa ſeueritas, nulla inertia, ſummum operum ſtudium, labor, induſtria, mundicia in omnibus, mediocris formæ cultus, & illa demum omnia; quæ in honeſtis domibus, atq; antiquioris diſciplinæ ſeueriores matres familias ſeruare conſueuerunt. Nam quali in filias fuerit, quam accurata diſciplina quid opus eſt referre me? vtinam dÿ immortales feciſſent, vt illarum duæ nobis diu ſuperſtites fuiſſent: profecto excellentis ac vere regÿ moris in fœminis exempla non requireremus. hac autem vna e tribus reliqua: quæ miſera præ optimæ matris deſiderio tantopere nunc afflictatur quid poteſt eſſe in omni fœminarum laude præclarius? quod ſpecimen caſtitatis, innocentiæ, pietatis, manſuetudinis, ac omnium reliquarum virtutum inueniri poteſt illuſtrius? hoc nimirum ſtudio factum eſt, vt non ſolum quæ ex illius intimis ædibus virgines locarentur tales eſſent, quales pudicas fœminas eſſe oportet: ſed noſtræ etiam ex quadam cum illis æmulatione laudabili ſimiles ſe præſtarent: & quaſi bonis artibus cõcertarent. quod ipſum dici vix poteſt quantum ciuitatis noſtræ moribus profuerit. id enim quod ſapientiſſimi homines tradiderunt verum eſſe putandum eſt ex principum moribus reliquorum ciuium mores fingi. huic autem præſtantiſſimae virtuti multae aliae comites, atq; aſſeclae ſe addiderũt virtutes. hanc enim in nobili fœmina poſt pietatem principem locum obtinere aequum eſt: huic reliquas ancillari. nam vbi haec vacillat, aliarum lumen facile obſcuratur. Ex quarum choro michi etiam occurrit eximia quaedam humanitas, atq; in calamitoſos

miſe-

miſericordia qua illa miſeros reos, iudicijs conuictos, pœnis addi ctos magno numero ſubleuauit, illis veniã impetrans, hos proſtratos erigens, vinctos ſoluens, miroq; in virum obſequio quam plurimos ſeruans. nullum iam miſeris certius erat perfugium: illa excipiebat, fouebat, neminem dimittebat: quem non aut re, aut con ſilio. aut ope iuuaret. O clementiam ſingularem: o fœminam vita perpetua dignam: quod auxilium, quam aram, quem portũ nunc habebunt miſeri: quo maximis iactati tempeſtatibus confugiãt? quem ſibi nunc in ſumma iudiciorum, ac legum ſeueritate patronum, aut deprecatorem parabunt? ſed hæc ſatis iam luximus: pergamus ad reliqua. Quid ergo in hac liberalitatem, aut magni ficentiam? quid modeſtiam? quid prudentiam? quid animi ma gnitudinem commemorem? quæ virtutes quamuis virorum potius quam fœminarum eſſe videãtur: præcipuæ tamen in hac noſtra fuerunt. Profecto nunquam exitum reperiat oratio: ſi velim ſingillatim referre quot modis in ſuos, in alienos, in ciues, in exteros benefica fuerit, quam decenter apud bonos viros beneficia collocarit: ac præſertim apud ſuæ nationis homines: quos illa ſemper vt æquum erat ſumma benignitate cõplexa eſt ægregios quippe viros, cum bellica laude, tum rerum maximarum vſu præ claros. Nam gẽtiles ſuos nobilitate præſtantes omni officij genere ſemper ita proſecuta eſt, ita de illis merita, vt et illam ſemper merito coluerint, ſuæq; familiæ columen appellauerint, & nunc mortuæ memoriam magno deſiderio colant: ac perpetuo ſi grati, ſi memores eſſe voluerint culturi ſint. Sed quid ego in his moror? quod cuiuſuis in illam officium vnquam fuit? quod promeritum? quis cultus? quod obſequium? cui non ſit ampliſsime merces tri buta? Declarant illius iam morientis teſtamenti tabulæ: quibus et ſuæ nationis, ac noſtrę honeſtiſsimas virgines, ac reliquas cuius

uis

uis loci mulieres , viroſq; : quibus illa ſedulo vtebatur largiſſime munerata eſt : quibuſq; in omnem vitam de ſuis bonis ſatis pro dignitate proſpexit. Quid dicam de temperantia eiuſdem, ac ſumma animi æquitate ? quod in tanta fortuna vix credibile eſt. hãc nemo vnquam aut ſecundis rebus elatam, aut aduerſis demiſſam vidit: ſed ſemper eodem animo, atq; eodem vultu cum ſæuientem pati, tum blandientem excipere fortunam: quod eſt æqui animi, ac maxime moderati indiciũ. Quid dicam de illa prudentiæ parte, quæ omnium recte factorum, ac dictorum eſt norma? quaque vt omnia decore fiant, reliquæ omnes virtutes diriguntur : quæ tanta in hac fœmina fuit, vt nullus vnquam ægregius artifex in aliquo ſuo opere decenter perficiendo tam perſpicaci fuerit iudicio, vt hæc in omni vita quod ſuam perſonam deceret, ac dignitatem optime cognouit: atq; perfecit. vt non haberi debeat ineptus, ſiquis de hac fœmina affirmarit talem in omni vita ſemper illam ſe præſtitiſſe vt inde omnium muliebrium virtutum exempla ab illuſtribus fœminis capi debeant. Sed quoniam inter cæteras virtutes magnitudo animi præcipue celebratur: quæ periculis obeundis, rebuſq; aduerſis æquo animo tolerandis ſpectatur: quod in fœminis vix locum habere videtur : quæ ſua vi molli corpore ſunt, atq; animo imbecillo: in hac tamen eſt vnde illam merito laudemus. nec ſolum cum vegeto, valentiq; corpore fuit : cum tot liberos enixa eſt: quod muliebrium laborum longe maximum, atque adeo periculoſum eſt. quo loco cum eſſet nõ facile dici poteſt quã fortiter grauiſſimos partus dolores ſubſtinuerit : & quam viriliter pericula illa ſubierit: ſed hac etiam poſtrema vitæ parte cum diuturno, ac grauiſſimo morbo laboraret : videret certo breui fore, vt dulciſſimum virum ſuiq; deſiderio mœrentem relinqueret: relinqueret tot opes, tot commoda, tantã dignitatem, dulciſſimos

liberos

liberos, lucem deniq; hac ſuauiſsimam, ceteraq; per plura: quæ
vitam hanc noſtram beatam efficiunt. his tamen omnibus nun-
quam naturam, aut vim morbi accuſauit, nunquam aduentan-
tem mortem, ac imminẽtem extimuit. quin potius placido vultu,
verbiſq; conſtantibus, mœſtiſsimnm virum hortata eſt filiorum
mortem, ac ſuam, & quidquid naturæ neceſsitas, aut caſus fer-
ret æquo animo pateretur: ſe enim, atq; illos mortales eſſe pro-
creatos: nec quemquam natum hanc vim vllis condicionibus eui
tare potuiſſe. quod reliquum erat id ſapienter, & vt ſuam perſo-
nam decebat curaret: ac ſui memoriam perpetuo retineret. qui-
bus dictis, ac ſacris his: quæ illius temporis ſunt perfuncta placi-
de, ac nunquam mutato vultu deceſsit. quid huic ad animi forti-
tudinem deeſſe dicemus? vbi magis hæc quam in his locis ſpecta-
tur? quem virum huic fœminæ comparabimus? profecto ſi id,
quod antiquiſsimi viri ſanctioris quidem relligionis ignari, huma
na tamen ſapientia clari: & quod poſterioribus temporibus ex
certa doctrina chriſtiani homines pietate, ac integritate vitæ ſpe
ctati tradidere humanis virtutibus, ac bene, ſancteq; viuendo vi
ta æterna comparatur: quod nullo modo in dubium vocari debet:
certo hanc noſtram & optima quidem condicione vitam illam
beatiſsimum, ac ſempiternam eſſe adeptam credere debemus; at-
que hæc caduca, fluxaq; ſempiternis illis bonis, ac nunquam in-
tercidẽtibus commutaſſe. Quapropter optimi ciues illius quidem
cauſa non eſt cur diutius doleamus: ne illius bonis magis quã no-
ſtris malis angi videamur. quæ viuẽs maximis, ac præclariſsimis
animi dotibus fulta, naturæ fortunæq; commodis ornata, vitæ
muneribus decenter ac pro dignitate functa & humanam gloriã
viuens conſecuta eſt: & nunc nobis quidem mortua, ſibi vero vi-
uẽs diuinis ac ſemper futuris bonis perpenni æuo fruetur. Nobis,

nobis eſt inquã tanto bono orbatis vnde perpetuo lugeamus. Cuius quidem mali nos aliquam conſolationem tentare oporteret: hoc enim a me fortaſſe iure poſtuletur, res ardua, atq; adeo difficilis. quo enim maiorem illius virtutem hac oratione fuiſſe oſtendimus eo durior nobis harum partium condicio nunc proponitur. Sed tamen illud ſapientis eſt cogitare nihil eſſe humanis in rebus: quod vno, eodemq; ſtatu diutius permanere poſsit: beneq; cum illis actum, quibus in vita plus boni, quam mali obuenerit. huic enim certe, cuius morte nunc tantopere dolemus: ſi e præſenti hoc naufragio enataſſet, paulo poſt tamen eadem fortuna fuit ſubeunda. Quocirca ciues optimi mærorum hunc veſtrum lenite: atq; hanc calamitatem æquiori animo tolerare: in virumq; illius, optimum ac fortiſsimum principem inſpicite: qui quamuis ſæuiſsimæ fortunæ ictibus ſæpe petitus ſit heroica tamen virtute tectus omnes illius iniurias facile repellit: omnibuſq; exemplo eſt munitum pectus ſapientia, & ſi paulum aliquando humanitus tentetur, nulla ui tamen labefactari poſſe. illum igitur, ſi tantum contendere poſſumus imitemur: putemuſque nihil eſſe, quod mortalibus accidere poſsit, quod non æquo animo ferri oporteat. Huius autem noſtræ: cuius funus præſentia veſtra, vt æquũ fuit decorauiſtis: cuiuſq; laudes pro tenuitate ingenij mei aliqua ex parte perſecutus ſum memoriam animis noſtris ſemper retineamus: cogitemuſq; hoc illi multo carius futurum: cum multo verius viuat nunc, quam cum antea hic nobiſcum viuebat: cumq; e cœlo etiam nos ſpectet: ſi in animis noſtris perpetuo etiam viuat: hoc inquam illi multo carius futurum: quam ſi illius a nobis diſceſſum mærore, luctu ac lacrimis ſempiterno tempore proſequamur. DIXI.

FINIS.